

Izlaganje na Katedri hadisa, Tuzla, Džamija „Kralj Abdullah“, 18. mart 2016. godine

Predavač: Mr. Esnaf-ef. Imamović

Bismillahir-rahmanir-rahim

Pod umjerenošću u ovom slučaju misli se na središnji put bez pretjerivanja ali i bez zanemarivanja i zapuštanja, i ona se u ovom kontekstu više odnosi na dobrovoljne ibadete. Znači ne trebamo u potpunosti zapustiti dobrovoljne ibadete već trebamo činiti neke od nafila-dobrovoljnih ibadeta poput dobrovoljnog namaza, posta ili sadake, ali bez da se preopteretimo, pa posustanemo i odustanemo od tih ibadeta, ili kada dijelimo sadaku ne trebamo biti rasipnici ali ne trebamo ni škrtariti, već u tome umjereni biti. No, da napomenemo da i u farzovima ima umjerenosti. Njih ne smijemo izostavljati, ali im ne trebamo dodavati elemnte pa da izgube svoj smisao i da time sami sebe mučimo, kao npr da pretjerano oduljimo farz namaze, ili da se u toku posta namjerno izložimo suncu, ili da na hadž namjerno idemo pješke a posjedujemo prevozno sredstvo i tome slično. Zašto je propisana umjerenost, vidjet ćemo iz sljedećih činjenica. Naš šerijat je došao da nam olakša i oslobodi nas poteškoća, i za obaveznost činjenja nekog djela uvjetovana je naša mogućnost. Mnogobrojni su ajeti i hadisi koji to potvrđuju, spomenut ćemo samo neke. Allah dželle še'nuhu je rekao: „Allah ne želi da vam pričini poteškoće...“¹, i rekao je: „On vas je izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao..“² i rekao je: „Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate...“³ i rekao je: „Allah želi da vam olakša - a čovjek je stvoren kao nejak o biće.“⁴ Hadisi će biti spomenuti kasnije.

Tome možemo još dodati da su učenajci metodom indukcije-izučavanjem cjelokupnog šerijata, došli do zaključka da nas je on oslobodio tereta i da u njemu nema poteškoća i zaduživanja nečim što nismo u stanju učiniti. Olakšavanje u našem šerijatu se manifestuje u sljedećem: **prvo** Allah dž.š. nas je solobodio poteškoća, tereta i teških djela kojima su bili zaduženi narodi prije nas, Allah dž.š., spominjući svojstva Njegovog Poslanika a.s. i zbog čega ga je poslao, kaže: „Onima koji će slijediti Poslanika, Vjerovjesnika, koji neće znati čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvrćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, **koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi**. Zato će oni koji budu u njega vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili - postići ono što budu željeli.“⁵ Od tih teškoća jeste i ubijanje samog sebe kod pokajanja, ili odsijecanje dijela odjeće kojeg zadesi nečistoća, to je u našem šerijatu dokinuto.

¹ Maida: 6.

² Hadž:76.

³ Bekara: 185.

⁴ Nisa': 28.

⁵ A'raf: 157.

U drugom ajetu stoji: „**Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas!**“⁶

U hadisu je došlo da je Allah dž.š. ukabulio ovu dovu.

Drugo jeste da nas Allah dž.š., prvobitno nije zadužio djelima koja nismo u mogućnosti učiniti, u ajetu je došlo: „**Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih.**“⁷ Ima nekoliko ajeta istog značenja.

Treće jeste da je propisao određene olakšice ukoliko se pojavi neka neuobičajena poteškoća, npr kraćenje namaza u toku putovanja, ili obavljanje namaza sjedeći radi bolesti.

Kada smo ustanovili da nas je šerijat oslobodio poteškoća i nije nam propisao teška djela koja nismo u mogućnosti izvršiti, moramo naglasiti da zaduživanje djelima ipak u sebi ima poteškoće, jer nema djela a da njegovo izvršavanje ne zahtijeva ulaganje određenog truda što predstavlja određenu poteškoću. Kada je to u pitanju, a na osnovu prethodno utvrđenog, moramo znati neke činjenice. **Jedna** od njih jeste da se ta poteškoća u šerijatu ne uzima u obzir da bi bila sebeb olakšice. Zašto? Zato što je poteškoća, koju uzrokuju propisana djela, bila ta djela obavezna ili dobrovoljna, podnošljiva i ne uzrokuje prekid činjenja djela ukoliko ustrajemo na činjenju djela sa tom poteškoćom. Poteškoća koja uzrokuje prekid činjenja djela, ili nekih drugih djela, ako se ustraje na djelu sa tom poteškoćom uzeta je u obzir i takva djela nisu propisana, ili ako uzrokuje tjelesne povrede, ili gubitak imovine. Ta poteškoća se naziva **neuobičajenom**, ukoliko ne iziskuje jedno od ovoga onda je ona uobičajena i podnošljiva većini ljudi. Npr radnik koji je zadužen da svakog dana sa nekog mjesta prenese 300 kg, ako nosi po 10, može dugo godina raditi, ali ako odjednom bude prenosio po 100 kg. neće to moći dugo raditi. Tako je isto i sa ibadetima, ako radimo pomalo možemo ibadet dugo činiti, ali ako se preopteretimo umorimo se i odustanemo.

Znači svako djelo kojim smo zaduženi ima određenu dozu poteškoće ali je ona podnošljiva i uobičajena i u šerijatu se ne tretira kao poteškoća.

Druga činjenica koju možemo navesti jeste da poteškoća koju sa sobom nose djela nije sama po sebi cilj, već je djelo koje sadrži tu poteškoću cilj. Na osnovu toga, tj kada poteškoća nije bila Allahov cilj nego djelo, onda ni nama nije dozvoljeno da nam poteškoća bude cilj, jer se naš cilj ne smije suprotstavljati Allahovom cilju. Allahj hoće da nam olakša a mi sebi hoćemo da otežamo.

Ukoliko neuobičajena poteškoća bude naš odabir, tj. da sami sebi nametnemo neuobičajenu poteškoću, a samo djelo je ne iziskuje, to djelo nam je zabranjeno činiti i obožavanje Allaha na taj način nije ispravno. Primjer toga imamo u hadisu kada je Allahov Poslanik a.s.

⁶ Bekara: 286.

⁷ Bekara:286.

jednom prilikom vidio čovjeka kako stoji na suncu, pa je upitao: „Šta radi ovaj čovjek?“ upitani su rekli: „Zavjetovao se da neće govoriti, niti se sklanjati u hladovinu, niti sjediti i da će postiti.“ On je rekao: „Naredite mu da govori, da se skloni u hladovinu, i da sjedi, a post neka upotpuni.“ Imam Malik je rekao: „Naredio mu je da nastavi raditi ono u čemu je pokornost Allahu, a zabranio mu ono što je grijeh prema Allahu; jer Allah izlaganje i podvrgavanje mučenju nije dao status uzroka kojim se iskazuje pokornost Allahu.“⁸

Međutim, ukoliko neuobičajena poteškoća nije naš izbor kao bolest koja nam otežava činjenje djela, ili putovanje ili nešto drugo onda je Allah za takve situacije predvidio određene olakšice, kao klanjanje sjedeći u teškoj bolesti. Osnova je da postupamo po tim olakšicama, svejedno da li to radili radi sebe lično i nemali sevapa, ili postupali po njima prihvaćajući ih kao olakšicu od Allaha pa imali sevap.

Ako ne postupimo po olakšicama koje su nam propisane, ukoliko imamo naznake da bi nam to moglo naškoditi, ili uvidjeli nakon što smo počeli raditi djelo da će nam naškoditi onda moramo od toga odustati i prihvatiti olakšicu, za to je izrečen hadis : „**Nije dobročinstvo postiti u toku putovanja.**“⁹

Ukoliko mu neće naškoditi, ali djelo sadrži poteškoću, postoji izvjesno razilaženje uleme, jedni se drže osnove da su olakšice Allahov dar koji treba prihvatiti jer je to Allahu drago. Drugi kažu da su olakšice radi postojanja dodatne poteškoće ali je ovdje nema. Njima u prilog ide da je bilo ashaba koji su postili u toku putovanja a bilo je i onih koji nisu i niko nikome nije prigovarao.

Treća situacija da to nekim rijetkim ne predstavlja poteškoću, ali to je posebna tema.

Postoje dva razloga zašto je cilj šerijata olakšavanje i umjerenost:

-**da ne bi prekinuli i odustali od puta, i da nam ibadeti ne bi postali dosadni, i da ne bi zamrzili zaduženja,** navešćemo jedan hadis kojeg nije naveo Nevevi u njoj stoji da je Allahov Poslanik a.s. rekao: „Ova vjera je čvrsta, pa u nju ulazite s blagošću, i nemojte sami sebi omrznuti činjenje ibadeta Allahu, jer onaj koji mora prekinuti putovanje zbog izostavljanja odmaranja jahalice, niti je prevalio put niti ima koristi od svoje jahalice.“ Znači gonio je životinju i neprestano putovao. Rezultat je je da se životinja premorila i nije uspio prevaliti put i stići do cilja i izgubio je jahalicu. Tako je i u ibadetima ako navalimo da ih previše činimo smorimo smo i odustanemo i nismo postigli cilj.

-**pravljenje propusta kod nagomilavanja raznovrsnih obaveza,** doći će hadis Ebu Derdaa, koji govori o ovoj temi.

Kada vidimo kakav je put šerijata onda i mi tako ptrebamo postupiti i biti umjereni.

Hadisi ko je je imam Nevevi rahimehullahu naveo u ovom poglavlju:

⁸ Šatibi, Muvaferkat, 1/2/441.

⁹ Ebu Davud, Sunen.

1. Aiša r.a. prenosi da je jedne prilike u njenu sobu ušao Allahov Poslanik a.s. i kod nje zatekao jednu ženu, pa je upitao: „Ko je ova žena?“ Ja sam rekla: ‘To je ta i ta, puno obavlja noćni namaz, pa je Allahov Poslanik a.s. rekao: ‘Dosta! Činite djela koja možete podnijeti, tako mi Allaha! Allahu neće dodijati (nagrađivanje) sve dok vama ne dodija (činjenje djela).’ Allahu su od dobrih djela najdraža ona koja čovjek obavlja u kontinuitetu.“¹⁰

Da li je Aiša r.a. imala za cilj da pohvali ženu, ili je htjela da žena od Poslanika a.s. čuje ovaj odgovor, pošto je Aiša radijellahu anha znala da je umjerenost tražena u ibadetima a ova žena je, kako je došlo u drugim verzijama, cijelu noć provodila u namazu. Šta god da je od toga bilo to je bio sebeb da ovaj hadis dopre i do nas, te da saznamo da ne trebamo pretjerivati u djelima koja ne možemo dugotrajno činiti. Ovdje je i jedan vid naredbe da se držimo djela koja možemo činiti u kontinuitetu i koja možemo podnijeti, jer je bolje i Allahu draže da činimo djela u kontinuitetu makar to bilo malo, nego da navalimo činiti djelo pa se za kratko vrijeme zamorimo i dosadi nam i onda djelo u potpunosti napustimo. Ili da nas to djelo izmori pa da ostavimo i farzove, jer ima onih koji čine ibadet cijelu noć pa ih san savlada baš pred zoru i prespavaju sabah. Tu postoji još jedan momenat, a to je kada ibadet činimo u manjem vremenskom razdoblju taj ibadet nam postaje sladak, jer ga ostanemo željni. Za razliku kada oduljimo i nagonimo se da ga činimo jer nam on tada dosadi. Isto kao kada jedemo neku hranu koju volimo, ako je jedemo puno zasitimo se brzo, ali ako prekinemo kada nam je najdraže uvijek je ostanemo željni. Tako i ibadet, ako ga obavljamo i ne navaljujemo uvijek nam se želja za njim obnavlja. Kada imamo na umu da je Allahu draže djelo koje činimo u kontinuitetu i da nas stalno za njega nagrađuje dokle god ga činimo i nama je onda draže da takvo djelo činimo na taj način. U hadisu je spomenuto: Allahu neće dodijati (nagrađivanje) sve dok vama ne dodija (činjenje djela), ne znači da Allahu nešto dodijava, nego se ovo vraća na nas i znači da će nas Allah nagrađivati sve dok nama nije dosadno činiti djelo, a kada nam dosadi prekinemo s činjenjem djela Allah nas prestane nagrađivati. Svako od nas voli da stalno nešto dobiva, svaki dan, tako trebamo i sa dobrim djelima, rasporediti ih i biti nagrađivan svaki dan. Bolje je davati po jednu marku mjesec dana i svaki dan zaraditi nagradu nego odjednom dati trideset maraka a poslije nemati dobrog djela.

2. Enes r.a. prenosi da su tri čovjeka došla kući Allahovog Poslanika a.s. i kod njegovih žena se raspitivali o njegovim ibadetima. Kada su obaviješteni to im je izgledalo malo pa su rekli: „Gdje smo mi u odnosu na Allahovog Poslanika a.s.? Njemu su oprošteni svi grijesi, i prošli i budući.“ Jedan od njih reče: „Što mene tiče jaću do kraja života noći provoditi u namazu,“ a drugi je rekao: „A ja ću postiti svaki dan cijeli život,“ a treći je rekao: „A ja ću izbjegavati žene i neću se nikada oženiti.“ Došao im je Allahov Poslanik i rekao: „Jeste li vi oni što su rekli to i to? Zaista ja prema Allahu imam najviše strahopoštovanje i najviše Ga se bojim od svih vas, ali

¹⁰ Buharija i Muslim.

ja postim i mrsim, noću klanjam ali i spavam, i ženim se, pa onaj ko ne postupi ovako nije na mom sunnetu.“¹¹

Ovi ljudi su mislili da Allahov Poslanik čini više ibadeta. Kada su vidjeli da nije kako su mislili onda su donijeli pogrešan zaključak a to je da Poslanik a.s. nije puno ibadetio zato što su njemu oprošteni svi grijesi. Kada je to tako, a nama nisu oprošteni onda mi moramo više dobrih djela činiti i više ibadetiti. Tako je svaki rekao šta će činiti. Ovo jeste ispravna analogija, međutim u ibadetima nema analogije jer se ibadeti temelje na Kur'anu i sunnetu. Tako i danas, mnogi izvode pogrešne zaključke, ne kažemo da imaju loše namjere kao i ovi ashabi što nisu imali, ali ne trebamo se upuštati u ono za šta nismo kompetentni i kvalifikovani. Njima je Allahov Poslanik a.s. objasnio da njegov put nije pretjerivanje nego srednji put. Klanja noću ali i spava, posti ali i mrsi, živi bračnim životom to je njegov put i njega u svemu treba slijediti ne treba se praviti boljim od njega jer tada ne pripadamo njemu i njegovom putu. Znači i u ovom hadisu je savjet da se ne treba pretjerivati jer nas to odvodi sa puta Allahovog Poslanika a.s., nego biti umjeren da bi tako ibadet činili u kontinuitetu.

3. Ebu Hurejra radijellahu anhu prenosi da je Allahov Poslanik a.s. rekao: „Zaista je ova vjera lahka (za prakticiranje), i niko neće navaljivati nagliti u vjeri a da ga ona neće savladati, zato radite ispravno i držite se umjerenosti. Ako niste u mogućnosti trudite se da bude približno i radujte se. Pomozite se jutrom, krajem dana i jednim dijelom noći.“¹²

Kako smo prethodno pojasnili cilj šerijata je olakšavanje i to na tri načina, da smo oslobođeni prijašnjih tereta, da nas šerijat prvobitno nije zadužio djelima koja nismo u mogućnosti učiniti i da su propisane olakšice u datim okolnostima kada se pojavlje neuobičajene poteškoće. Time je prakticiranje vjere olakšano. Kada sami sebi otežamo i nemetnemo puno ibadeta onda to zahtijeva mnogo truda. To možemo izdražti određeno vrijeme i onda nas to savlada i u potpunosti odustanemo od tog ili tih ibadeta. Znači ne treba nagliti u vjeri, već odabrati djela koja možemo činiti do kraja života. Držati se umjerenosti i raditi djela ispravno koliko smo u mogućnosti. Ako tako budemo radili možemo radovati nagradi. U hadisu je dalje došlo: „Pomozite se jutrom, krajem dana i jednim dijelom noći,“ u ovo vrijeme su iskusni putovali. Znači nisu putovali cijelo vrijeme da se jahalice a i oni sami ne bi premorili i prekinuli putovanje. To je primjer koji nam se navodi da i mi postupimo kao iskusni putnici, da budemo umjereni u ibadetima i da odmaramo da bi stigli na cilj, a ako budemo navaljivali umorili bi se i bili bi primorani odustati.

4. Enes r.a. pripovijeda da je Allahov Poslanik ušao u mesdžid i vidio svezano uže za dva stuba i upitao: „Kakvo je ovo uže?“ upitani su rekli: „To je Zejnebino uže, kada

¹¹ Buharija i Muslim.

¹² Buharija.

se umori od stajanja u namazu onda se drži za uže.“ On je rekao: „Odvežite ga, klanjajte kada ste odmorni, a kada se umorite ležite.“¹³

5. Aiša r.a. prenosi da je Allahov Poslanik rekao: „Kada neko od vas obavlja noćni namaz pa mu se zadrijema, neka odspava, jer tada nije siguran da neće umjesto traženja oprosta grditi samoga sebe.“¹⁴

U ova dva hadisa došla je preporuka da se ne trebamo nagoniti na ibadet i koristiti pomagala, već da obavljammo ibadete koliko smo u mogućnosti i kada smo odmorni. Natjerivanjem i ulaganjem dodatnih napora trošimo više energije i polagano gubimo volju, tako kada potrošimo energiju i izgubimo volju dovodimo se u situaciju da u potpunosti odustanemo od djela ili da nas to odvede u grijeh. Može nam se destiti da prespavamo sabah koji je farz zbog nespavanja cijele noći radi dobrovoljnog namaza, ili da se izmorimo boreći se sa drijemežom pa da ne znamo ni šta govorimo i da na taj način sami sebe proklinjemo ili grdimo, a možda i nešto gore od toga. Ibadeti, a kada se umoriš odmori, vrlo jednostavno.

6. Džabir b. Semura r.a. kaže: „Klanjao sam namaze sa Allahovim Poslanik, i njegov namaz je bio umjeren i njegova hutba je bila umjerena.“¹⁵

Ovo je praktičan primjer umjerenosti slobodno možemo reći u svim stvarima. Ovdje se misli na farz namaze, i njima je poželjna umjerenost. Imam ne treba oduljiti sa namazom, kako je to uradio Muaz r.a. kada je predvodio namaz u Kubau, niti to treba zbrziti da se ne zna ni šta se klanjalo. Znači imam treba da uzima u u obzir stanje džemata i da ne dulji s namazom previše jer za njim klanjaju i bolesni i stariji i iznemogli, i oni koji imaju neku potrebu. Isto tako mora paziti da ispoštuje sve farzove, sunnete i adabe namaza. Ne treba to biti prebrzo pa da dovodimo u pitanje namaz zbog toga. Na kraju ispada da klanjamo bez želje i volje nego prosto da skinemo sa sebe obavezu. Time džematlijama odašiljamo negativnu poruku da namaz nije bitan. isto tako i hutbu ne treba duljiti, i ona treba biti umjerena kakva je bila Poslanikova a.s. hutba.

7. Ebu Džuhajfa radijellahu anhu prenosi da je Allahov Poslanik, pobratio Selmana i Ebu Derda'a r.a., pa je Selma posjetio Ebu Derda'a. Kada je došao vidjeo je da je njegova žena slabo odjevena pa ju je upitao: „Šta je s tobom?“ ona mu reče: „Tvoj brat, Ebu Derda', nema nikakve potrebe za dunjalukom.“ Onda je došao Ebu Derda' i pripremio mu hranu i reka: „Jedi! A ja postim i ne mogu jesti.“ Onda mu je Selman rekao: „Neću jesti sve dok ne budeš jeo sa mnom.“ Pa je jeo. Kada je bila noć on htjede da ustane i klanja a Selman mu reče: „Spavaj,“ i on je legao da spava. Opet je htio da klanja Selman mu opet reče: „Spavaj,“ i on je legao da spava. Kada je nastupila zadnja trećina noći, Selman mu je rekao da ustane i

¹³ Buharija i Muslim.

¹⁴ Buharija i Muslim.

¹⁵ Muslim.

klanjali su obojica, a potom mu je rekao: „Zaista ti imaš obaveze prema svome Gospodaru, prema samome sebi i prema svojoj ženi i djeci, zato prema svakome izvršavaj obaveze.“ Ebu Derda' je to spomenuo Allahovom Poslaniku a on mu je rekao: „Selman je u pravu.“¹⁶

Kada smo govorili o tome zašto je šerijat imao za cilj olakšavanje spomenuli smo da je drugo da se ne **prave propusti kod nagomilavanja raznovrsnih obaveza, rekli smo da je baš ovaj hadis primjer za to.** Ebu Derda' se posvetio ibadetu danju postio a noću klanjao, a za dunjaluk i ženu zaboravio. Selman r.a. mu je pojasnio da treba svakome dati njegovo pravo i prema njemu ispuniti obavezu a ne pretjerivati u jednom, a drugo zapostaviti. Prema Allahu imamo obaveze i dužnosti, i prema samome sebi i prema drugima gdje su bližnji na prvom mjestu. Svi oni imaju pravo. Ispunjavanjem obaveza prema svima mi imamo sevape, a pretjerivanjem u jednoj vrsti ibadeta zapostavljamo druge i time možemo biti grijешni. Ako legnemo da se odmorimo da bi mogli ponovo ibadetiti to spavanje je ibadet, tako je velika greška sebe nagoniti na ibadet do iznemoglosti. Poruka je u prema svakome prema kome imamo obaveze moramo ispuniti a u ibadetu biti umjereni.

8. Abdullah b. Amr b. Aas prenosi da je Allahov Poslanik nakon što je obaviješten da sam ja rekao: „Tako mi Allaha! Danu ću postiti a noću klanjati do kraja života,“ rekao: „Da li si to ti rekao?“ Ja sam rekao: „Da, rekao sam to Allahov poslaniče, draži si mi i od oca i od majke.“ On mi reče: „Ti to nećeš moći izdržati, posti i mrsi, klanjaj i spavaj, posti svakog mjeseca tri dana, a svako dobro djelo se desetstruko nagrađuje, tako će biti kao da si postio cijeli život.“ Ja sam rekao: „Ja mogu više od toga,“ a on mi je rekao: „Posti dan, a dva mrsi.“ Ja sam rekao: „Ja mogu više od toga,“ a on mi je rekao: „Posti dan, a dan mrsi, to je post Davuda a.s., i to je najbolji post.“ Ja sam rekao: „Ja mogu bolje od toga,“ a on mi je rekao: „Nema bolje od toga.“ Da sam prihvatio da postim tri dana kako mi je rekao Allahov Poslanik bilo bi mi draže i od moje porodice i od moga imetka.“¹⁷

U pojedinim verzijama ovog hadisa se spominje da mu je Poslanik a.s. rekao da ne zna možda će dugo živjeti pa to neće moći podnijeti. Tako je i bilo. Na kraju se kajao što nije prihvatio savjet. Znači ne trebamo pustiti osjećajima da nas nadvladaju i zaslijepe pa ne vidimo i ne dokučimo šta nam šerijat poručuje. Ako smo danas snažni sutra možda nećemo biti i to treba imati na umu. Onda na osnovu toga napraviti procjenu i činiti ibadet da bi ga mogli činiti do kraja života. Znači snaga nije mjerilo. Tako se desilo i u bitci na Uhudu, mlađi snažniji entuzijazisti su htjeli izaći da dočekaju neprijatelja da pokažu snagu, a stariji i iskusniji su htjeli da ga dočekaju u Medini. Sam Poslanik je želio ostati u Medini ali je bilo kasno kada su se oni predomislili. Tako je i u ibadetima snagu pokoriti šerijatu i vjeri jer niko u vjeri nije naglio a da ga ona nije savladala.

¹⁶ Buharija.

¹⁷ Buharija i Muslim.

9. Hanzala, pisar, et-Temimi el-Usejdi r.a. kaže: „Sreo sam Ebu Bekra pa me on upitao kao sam i ja sam mu rekao: ‘Postao sam licemjerman! Postao sam licemjerman!’ On me upita: ‘Šta to govoriš?’ ja sam mu rekao: ‘Budemo kod Allahovog Poslanika i on spominje Džennet i Vatru, tako kao da smo ih vidjeli golim okom.kada se vratimo pozabavimo se ženama i djeco i životom. On mi reče: ‘I mi smo isti kao i ti.’ Onda smo zajedno otišli Allahovom Poslaniku i rekao mu šta se dogodilo, a on mu je rekao: ‘O Hanzala! Kada bi ste stalno bili onakvi kakvi ste kod mene, s vama bi se rukovali meleki na vašim posteljama-ili na ulicama-,O Hanzala! Postoji vrijeme i za jedno i za drugo.’“¹⁸

Hanzala r.a. se bojao da nije postao munafik jer je kod Allahovog Poslanika bio u jednom stanju a kada se vratio kući zaboravio na to stanje, pozabavio se porodicim i životom. Allahov poslanik sallallahu alejhi ve sellem mu je pojasnio da čovjek ne može stalno biti u ibadetu, već neko vrijeme i da za sve postoji vrijeme. Malo ibadeti malo se posveti porodici i obavezama i to je normalno i nije nifak-licemjerstvo. To je ono što se tiče ove teme, i pouku trebamo uzeti i primijeniti jer je to cilj znanja.

¹⁸ Muslim.